

kých změn. „Jedná se o stav obecného znejištění světa. V rámci jednotlivých oborů se však obvykle ví, jaký panuje obecný konsensus, kdo to myslí vážně a kdo produkuje mediální šum.“ (Šunt?) Průběh změn nemáme dobře předpovědět, protože většina systémů je nelineárních. Na taková zjištění, jako J. Alpertův výpočet, že by při zvýšení průměrné globální teploty o více než tři stupně Celsia mohly zahynout až čtyři miliardy lidí, reagují lidé s nedůvěrou: „Jak to mohou vědět? Kdo ví, jak to bude.“ Filtr nedůvěry naopak dobře proniká osobní zkušenost. (Dvě povodně po sobě jsou už reálným varováním.) Takže pokud se klimatické změny projeví nějakou skutečně velkou humanitární katastrofou, lidé sami začnou volat po změně. Ze dvou zde uvedených případových studií vyvozuje autor dílčí závěr o třech úrovních šetrných strategií – globální, lokální a osobní. Dále prohlašuje, že svět stojí na energii a že nejslabším článkem energetické soustavy je ropa (a přitom počet aut stále roste – přibližuje se jedné miliardě). V kapitole o dvojím lidu mluví na jedné straně o infantilizaci politiků, na druhé straně o těch dole: „Nejpostiženějšími skupinami obyvatel se stanou mladí vysokoškolační a penzisté.“

Zajímavý je i Cílkův přídavek *Poznámky k textu a nepoužitá torza*. Z nich zaujmou pasáže *Industrializace vzdělání, Sebevědomá nevzdělanost, Mechanizace vědecké práce*.

Knih končí už dříve publikovanou Šmajsovou Nájemní smlouvou se Zemí, kde v preambuli čteme: „Abychom předčasně nevyhynuli, měli bychom expanzi protipřírodní kultury zastavit a uzavřít nájemní smlouvu se Zemí.“

Přidány jsou tři minimedailony autorů – s jejich nakreslenými portréty, které jsou též na obálce. Postaral se o ně (s výtvarnicí Doplnku J. Branou) B. Binka, který je i autorem výborné předmluvy a textu na zadní straně obálky.

Knihu vřele doporučuji celé akademické obci jako podnětnou k přemýšlení o nejzávažnějších otázkách lidstva a světa.

J. Sedláč

* Tři hlasy. Úvahy o povaze konfliktu kultury s přírodou. Brno, Doplněk 2010. 168 s.

Miroslav Válka: Sociokulturní proměny vesnice *

V současném globalizujícím se světě působí jako „světlušky“ práce přibližující v rovině každodenní praktické činnosti své bádání ke komparativním studiím rekonstruujícím nejružnější stránky komplikovaných vztahů a zásadních změn v důsledku modernizace života, se spoluvytvářením nových závislostí a stereotypů, vzájemného ovlivňování i případných konfliktů. Za takovou studii lze považovat již při pouhém zběžném seznámení uvedenou publikaci. Dlouholetá tradice výzkumu moravské vesnice na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, přiblížená v úvodní kapitole, získala změnou politického systému po roce 1989 kvalitativně větší prostor, kdy v etnografii došlo k několika zásadním inovacím. V této nově nastoupené orientaci pokračuje současný Ústav evropské etnologie, který v letech 2003–2005 řešil grantový úkol Sociokulturní proměny současné vesnice. Jeho záměrem bylo postihnout a analyzovat proměny „družstevního“ venkova a tradiční kultury v souvislosti s polistopadovými změnami. V krátkém časovém odstupu několika let se objevila publikace vedoucího ústavu Miroslava Války s podtitulem *Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí*.

Pozorný čtenář prochází pěti vzájemně citlivě propojenými pěti kapitolami, které se vyznačují gradacím nábojem. Od podoby venkovské krajiny a vesnických sídel se dostáváme k proměně agrární výroby. Její vývoj sledujeme od funkčního rolnic-

kého soukromého hospodaření ke kolektivizované velkovýrobní formě. Uváděné negativní důsledky pro životní prostředí ze strany konvenčního zemědělství vedly v porevolučním období k podpoře alternativních forem zemědělského hospodaření. Solidní obraz sociální struktury vesnice je představen ve čtvrté kapitole, v níž je charakterizována tradiční rurální společnost, která se v důsledku permanentního snižování aktivních pracovníků v zemědělství zásadně proměňuje. Většina obyvatel dnešní vesnice již není profesně vázána na zemědělské aktivity, ale pracuje mimo venkovské bydliště, takže jejich biorytmy jsou určovány jinými faktory než přímým kontaktem s přírodou. Uváděný proces vyliďňování venkova je správně diferencován podle jednotlivých regionů (jiná situace se vytváří v příměstských regionech, odlišná pak ve vzdálenějších a pracovně odlehých lokalitách).

Pro běžného čtenáře budou zvláště přitažlivé poslední dvě kapitoly, které spolu úzce souvisí. Detailně přiblížený společenský život na vesnici se svými tradicemi je zde barvitě zobrazen se všemi odstíny, včetně společenské dimenze duchovního života a revitalizace lokálních a regionálních tradic. Autorův čtivý styl předkládá cyklus rituálů, které byly původně vázány na církevní kalendář a na agrární polní práce či chov dobytka v rámci hospodářského roku; ten se však v průběhu 20. století výrazně transformoval, přičemž začal plnit jiné funkce, které odrážely změněnou sociální situaci vesnice. Zsvěcený přehled přináší závěrečná kapitola věnující se aktuálním otázkám identity současné vesnice. Vedle návratu k rurálním tradicím

a k folklorním zdrojům se revitalizuje kolektivní historická paměť. A tak přes zmiňované globalizační tendence v současné společnosti si vesnice (tu více, tu méně) udržuje svá kulturní specifika, jež vyvěrají ze starých lokálních a regionálních tradic.

Po vyčerpávajícím seznamu literatury je přiloženo kalendárium kulturně společenských aktivit moravské vesnice, které postupuje víceméně shodně s lidovým hospodářským rokem. V ukázkách z vytypovaných venkovských lokalit přímo vyvěrá dodnes udržovaná současná podoba starých agrárních rituálů předindustriální vesnice. Podobně jako v celé práci, i zde najdeme doprovodné kvalitní dokumentační fotografie. Práci by k přehlednosti prospěl dozajista rejstřík míst.

Autorův mnohostranný obraz moravské vesnice na prahu nového tisíciletí vede přirozeně k závěrečné otázce: co zůstalo v dnešní postmoderní době z tradice, která normovala po staletí život na vesnici? Je sympatické, že Miroslav Válka nepředkládá žádnou závěrečnou „moudrost“, odpověď zůstává otevřená, je jen částečně naznačená. To potvrzuje jeho závěrečné konstatování, že „výzkum vesnice představuje složitý fenomén, který je třeba sledovat na interdisciplinární bázi“. A zde se například nabízí těsnější provázanost na historickou vědu, protože v některých částech je patrná právě jistá absence historického pohledu.

F. Čapka

* Miroslav Válka: Sociokulturní proměny vesnice. Moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 224 s.